

Rektor brněnské Masarykovy univerzity Mikuláš Bek je širší veřejnosti známý hlavně sporem s prezidentem Zemanem, který ho od roku 2013 odmítá zvat na oslavy vzniku republiky, což vedlo k bojkotu této akce i většinou ostatních rektorů. Kromě toho je ale Mikuláš Bek i vynikajícím muzikologem, glosátorem společenského dění a především – z podstaty věci – odborníkem na vysokoškolské vzdělání. To podle něj čekají nezbytné zásadní změny. A taky je už třetím z brněnských rektorů, kdo vstupuje do politiky – po Jiřím **Zlatuškov**i a Petru Fialovi. V říjnu zkusí své štěstí v senátních volbách.

* Vy jako Pražák a zároveň rektor brněnské Masarykovy univerzity boříte všechny stereotypy o vztahu Prahy a Brna. Zažil jste vůbec nějaké?

Ono je to se mnou složitější. Většinu života jsem prožil v Praze i v Brně, ale rodem jsem Moravan od Olomouce. Ovšem je pravda, že když jsem jako osmnáctiletý přišel studovat do Brna na místní, tehdy menší univerzitu, tak tu ještě mnohem více lidí mluvilo nářečím. Já jsem sice nemluvil nikdy úplně „pražsky“, protože rodiče byli Moravané, ale trochu ano, a ze začátku mi to tady trochu vyčítali. A naopak při návštěvách Prahy se mí přátelé divili, co to mám za moravský přízvuk. Možná to souvisí s tím, že jsem muzikant a přízvuky chytám relativně lehkou. Ale to bylo všechno, jinak jsem se s žádným velkým problémem nesetkal. A třeba soupeření mezi Karlovou a Masarykovou univerzitou jsem vnímal vždy pozitivně. To je pro každou zemi dobré, když má víc center i v oblasti vzdělávání. A Brno je Praze důstojným soupeřem. I proto se Masaryk zasazoval o založení brněnské univerzity, protože tvrdil, že chceme-li mít jednu dobrou univerzitu, musíme založit alespoň dvě. Protože soutěž je základem a je to přátelská soutěž, i když samozřejmě někdy může být docela ostrá. Soutěžíme o stejné zdroje financí, o prestiž atd. Ale v podstatných věcech se dokážeme shodnout.

* To zní, skoro jako by to potvrzovalo onu trochu naivní představu veřejnosti o akademících jako jakýchsi vždy a za všech okolností důstojných představitelích. Ale ani akademické obci se přece nevyhýbá řevnivost, malost...

Samozřejmě, že i akademici jsou rozložením charakteru, temperamentu nebo politických názorů podobní společnosti. Je to spíš zrcadlo společnosti než oáza svatých mužů a žen. Ta to určitě není... (smích)

* Vy jste muzikolog, co vlastně nejraději posloucháte?

To je vždycky pro mě nejtěžší otázka. Jako muzikolog musím pořád ještě poslouchat tak trochu všechno, abych věděl, co se na hudební scéně děje.

* Včetně populární hudby?

Ano, včetně popu. Ale tam přiznávám, že čím jsem starší, tím je pro mě těžší držet krok s rychlým vývojem.

* Říká se, že člověk už okolo třiceti těžko vnímá nové hudební vjemy.

Ano, jako sociolog hudby mohu potvrdit – a to se dá doložit na tvrdých datech –, že většina z nás si vytvoří svůj vkus, co se týče populární hudby, mezi patnácti a osmnácti lety, a ten obrys si už neseme celý život. Jen tu a tam do něj dosadíme něco drobného navíc.

* Každopádně bych čekal, že jste spíše fanoušek vážné hudby.

Na tu bohužel nemám dost času. Vážnou hudbu si rád poslechnu víckrát a s notami před sebou, a na to při rektorování nemám čas. Takže vážnou hudbu poslouchám tak, jak se poslouchat nemá, protože se tím ochuzujete o některá její patra, o její hloubku.

* A to je jak?

Třeba v autě. Hluk v pozadí to kazí.

* Koncerty stíháte?

Nějaké ano. To je malá výhoda rektorování, že je to součástí pracovních a společenských povinností.

* Stejně jako existuje tzv. vysoká kultura, existuje také něco jako vysoká hudba? A podřadné hudební směry?

Ne, ne, to si nemyslím. Ono je to trochu jako s matematikou. Existují základní počty, které používáme všichni. A pak je vyšší matematika, dostupná menšímu počtu lidí. Stejně tak i hudba má vyšší patra – až po uměleckou hudbu natolik složitou, že z ní radost mají jen ti, co mají opravdu rozsáhlé hudební školení a sami na něco léta hrají či skládají apod. Ale že bych nějakým žánrem pohrdal, to určitě ne.

* Ani takovým gangster rapem? Někteří američtí sociologové ho považují za dost destruktivní třeba ve vztahu k sociálně vyloučeným skupinám mládeže.

To zaměňujeme příčinu a následek. Hudba samozřejmě má silnou sociogenní funkci, sdružuje kolem sebe lidi hodnotově blízké. A hudba je toho takovým katalyzátorem. Ale není toho příčinou. Když jsem se ještě zabýval svým oborem, tak jsem se hodně věnoval tomu, jak hudební vkus souvisí s hodnotovou orientací. Dobře vím, že jsou hudební žánry, které kolem sebe více sdružují lidi třeba pravicově radikální, nebo naopak levicově liberální.

* Co poslouchá levicově liberální publikum?

To je takové to městské publikum, kterému se v angličtině říká Omniverse listeners, tedy všežravci. Jsou hodně široce rozkročení a poslouchají vše, od etna přes world music, jazz a vážnou hudbu až po alternativní rock. Je to fajn publikum z hlediska šíře těch žánrů, ale těžké publikum pro pořadatele koncertů. Je to nevěrné publikum, které pořád přebíhá a hledá něco nového.

* Fakt je, že já jsem konzervativce, ale mám rád punkové koncerty, kde ovšem moc lidí podobného ražení opravdu nepotkám...

To už je dnes takový revival, protože to byla hudba mého mládí. Punk přišel do Československa, když já jsem byl ve věku nějakých patnácti let, v roce 1979, když začal Mikuláš Chadima s Extempore hrát písničky převzaté z Velké Británie. Ale dneska bych se na tom koncertě asi taky cítil trochu osamocně. Ovšem v autě si The Clash ještě pořád pustím. Když začnu být unavený, tak mě to probere.

* Vy jste se rozhodl kandidovat do Senátu a nejste první, kdo předtím sídlil v této místnosti a rozhodl se pro politickou dráhu. Pamatujete si, co jste si tak v duchu říkal, když se do politiky vydali vaši předchůdci Jiří **Zlatuška** a Petr Fiala? Fandil jste jim, nebo to bylo spíš cosi jako „Co je to proboha napadlo...?“

Já jsem nikdy nepochyboval o tom, že je to docela dobrá a přirozená cesta. Protože práce rektora je už v podstatě z poloviny politikou. Jednak proto, že rektor je volený svým senátem a nemá žádné jiné nástroje k vedení univerzity než politické. Nerozhoduje o zaměstnání lidí či o jejich platech. Pořád vyjednává, pořád hledá většinu. Není to žádný ředitel firmy, co si může dělat, co chce. Je to něco jako starosta středně velkého města. A druhá strana rektorování je zastupování univerzity vůči vnějšímu světu. Takže se setkáváte s ministry, premiéry, někteří s prezidentem. Hájíte nějaké zájmy, prosazujete je, podílíte se na tvorbě legislativy, takže už jste jednou nohou v politickém dění. Ten posun pak není nijak dramatický. Je to takový přirozený další krok.

* Baví vás volební kampaň?

Baví, ale dovolím si povzdech. Na jedné straně všichni občané očekávají od politiků, že povedou kontaktní kampaň v ulicích, ale moje zkušenost po těch čtrnácti dnech ukazuje, že málokdy s vámi na té ulici chce někdo seriózně diskutovat. A nemalá část lidí, kteří se s vámi pustí do řeči, nevede dialog, ale monolog. Všichni zkušené politici ovšem zároveň říkají, že na té ulici přesto musíte být viděn. Jinak vás nezvolí. Ale je to škoda. Diskuse nám chybí a sociální sítě to nenahradí, protože tam řada lidí má

sklon chovat se jako kdysi na karnevalu, jako kdyby měli nějaké masky, díky kterým si dovolí chování, které by si tváří v tvář nikdy nedovolili.

* Oni dnes všichni politici tápou v tom, jak zaujmout letargické voliče, kteří zájem o politiku prostě nemají. Nadšené voliče mají jen radikálové jako Okamura.

Ano, to rozhněvání části české veřejnosti je zřejmé a já mu i trochu rozumím, ale v tom hněvu neprobíhá debata...

* Proč vlastně to rozhněvání? Teď, když se nám daří...

To je zajímavé, jak dlouhá je setrvačnost této emoce, která má kořeny v době ekonomické krize před několika lety, kdy to pro spoustu lidí bylo skutečně obtížné. Kolektivní zkušenost je emočně hodně vyostřená a má obrovskou setrvačnost. Ale snad bude mít podobně dlouhou setrvačnost i dobrá nálada, která snad přijde...

* Jak se vám podařilo dát dohromady tak širokou koalici? Od ODS po Zelené?

Nebylo to příliš snadné, ale ani příliš složité. Tohle jsou senátní volby. Veřejnost Senát trochu podceňuje, ale jeho úkolem je zlepšovat zákon přicházející ze sněmovny a může zamítnout nějaké ústavní změny. To je role, která není tak ideologicky vyhocená. Po minulých volbách máme ve sněmovně většinu ze stran, které jsou buď extremistické, nebo s tím koketují, anebo jsou to strany, co nemají moc jasno – jako hnutí ANO, které má takový ambivalentní vztah k některým základním parametrům demokratického systému. V tu chvíli si opoziční strany uvědomily, že bez spolupráce při senátních volbách to nepůjde. V mém případě se ty čtyři strany, co mě podporují, shodnou na velmi opatrném postoji k ústavním změnám: k rušení Senátu či právně závaznému referendu. Ty strany se nemusí shodovat, kde má být v Brně nádraží, ale to není v Senátu důležité.

* Jak vysvětlíte voliči, že by neměl v referendu přímo rozhodovat?

Vezměte si příklad Rakouska a referenda o opětovném povolení kouření. To je nezávazné referendum, kterým se ovšem parlament musí následně zabývat. To mi přijde v pořádku. Něco jiného je právně závazné referendum. Tam bych se obával nezodpovědnosti těch, co pak rozhodují. V parlamentu víte, jak kdo hlasoval. Poslanci za to nesou zodpovědnost. V referendu ne. I v řízení univerzity jsem dával mnohem větší váhu těm rozhodnutím, kde se hlasovalo po jménech. Já si myslím, že si máme stát za svým názorem a nést za něj zodpovědnost. K anonymnímu rozhodnutí, za kterým nestojí konkrétní zodpovědná osoba, mám velkou nedůvěru. A věřit tomu, že zavládne ráj, když nahradíme politiky v parlamentu všelidovým hlasováním, by bylo velmi naivní.

* Jak si vysvětlujete neklesající popularitu člověka, jehož verbální projev působí jako generátor náhodných slov? Mám na mysli Andreje Babiše.

On dokázal nejprve oslovit zklamané středopravicové voliče, znechucené některými skandály tehdejších vlád (i když ty se dnes zdají skoro malicherné). Pak dokázal oslovit levicové voliče, kterým jeho korupční skandály nevadí, protože tu funguje archetypální vzorec Jánošíka a Babiš ty peníze přece sebral bohatému – Evropské unii.

* Myslíte na Čapí hnízdo?

Ano... on to sice český stát musel potom zaplatit, ale to už lidi nevědí a nezajímá je to. A to je podle mě politický majstrštyk. Jednou to vstoupí do učebnic politického marketingu, takhle posunout volební elektorát za pouhé čtyři roky a vybruslit ze svých skandálů.

* Neocitáme se v posledních letech v jakési pasti kvantity vzdělání? Většina lidí má maturitu a z té většiny jde polovina na vysoké školy. A marná sláva, mluvím z vlastní zkušenosti pedagoga, ne všichni na to mají...

My jsme se ocitli v pasti toho, že jsme masivní rozšíření přístupu na vysoké školy neprovedli dobře. My jsme udělali jen krok A – zvýšení kapacity. Založili jsme nové univerzity, ale neudělali jsme krok B – diferenciaci vysokých škol, jejich specializaci na různé typy programů. Třeba v Izraeli mají dvacet

univerzit, ale z nich jenom pět má právo učit doktorské programy. Dělají špičkovou vědu. U nás 28 veřejných škol předstírá, že jsou všechny jako Univerzita Karlova. A samozřejmě nejsou. Nemohou být a nemá to žádný smysl ani z hlediska poptávky po pracovní síle. Nám chybí sektor profesního vysokoškolského vzdělávání, jako je francouzská polytechnika nebo německá Fachhochschule. Dřív vám stačila průmyslovka, svého času docela prestižní ústav. Dnes ale studenti po průmyslovce ještě nejsou připraveni nastoupit do zaměstnání. A to se supluje tím, že jdou na běžnou vysokou školu, i když by jim stačil jakýsi nižší, praktičtější stupeň vysokoškolského vzdělání, více šitý na míru potřebám trhu práce. A jen menší část univerzit by i nadále vzdělávala právníky, učitele, lékaře, sociology atd.

* Ale když byli studenti dřív schopni naučit se vše potřebné na průmyslovce, proč toho nejsou schopní nyní?

Na obecné vzdělání potřebujeme víc času. Z řady důvodů. Prodlužuje se délka života, zavádí se nové obory jako informační technologie či mediální výchova. Volba profesního zaměření je mnohem složitější. Také je důležitý trend, aby se pro studenty déle držely otevřené dveře různých možností. U nás je dosud klíčové rozhraní v patnácti letech, kdy se musíte rozhodnout. Zjednodušeně řečeno: gympl, nebo učňák. A často už pak nemáte možnost svou volbu změnit. A já měl vždycky pocit, že těch patnáct let na nevratné rozhodnutí je příliš brzy. Třeba po amerických středních školách – high schools – může jít člověk na Harvard nebo se stát elektrikářem.

* Ale přesto – není zkrátka studentů vysokých škol prostě moc?

Politicky není možné počet studentů snížit, to by vás rodiče smetli. Už nikdy se nevrátíme tam, kde jsme byli v době mého mládí, kdy studovalo deset procent maturantů. A není to ani žádoucí, trh práce potřebuje více vzdělaných lidí. Koneckonců Česká republika patří k zemím, kde se vám vzdělání vyplatí – máme jeden z největších platových rozdílů mezi vysokoškoláky a středoškoláky.

* A co ty nešťastné zdravotní sestry, které si musejí dělat bakaláře? Není to zbytečné?

Ono je to trochu složitější. U nás se s odvoláním na Evropskou unii zavedla plošná povinnost mít vysokoškolské vzdělání. V EU je to ale tak, že ho musejí mít jen sestry s větší mírou zodpovědnosti. To je mimochodem velký problém našeho zdravotnictví, že lékaři dělají často práci, kterou jinde zastanou sestry. A takové sestry musí mít vysokoškolské vzdělání, a tak to má být. Ale s výmluvou na EU jsme to u nás zavedli pro všechny.

* To chápu, ale pak se vracíme k tomu, proč mají mít to klasické univerzitní vzdělání? Proč je trápit s bakalářkou, když nejsou zvyklé pracovat s textem?

To je problém elitního pohledu na vysoké školství. Na naší univerzitě vážně debatujeme o tom, zda je diplomová práce vhodným zakončením každého bakalářského programu. Velmi pěkně to vyřešili na právnické fakultě, kde absolventa na pár hodin zavřou do oddělené místnosti a musí připravit obchodní smlouvu. Což je užitečnější než psát pseudovědeckou práci na téma obchodních smluv, kde se bude opakovat to samé, co už bylo stokrát napsáno.

* Jak vnímáte trendy na západních univerzitách, jako jsou tzv. safe spaces (bezpečné prostory, kde se student nedostane do kontaktu s myšlenkami, které by ho mohly rozrušit) nebo trigger warning (varování, že by třeba klasická literatura mohla obsahovat násilné či sexistické scény, které se jich dotknou).

Ono klima na amerických univerzitách je oproti nám vychýleno výrazně doleva. Zda k nám něco podobného dojde nebo ne, je otázka. Ale jsem velmi opatrný, protože to vždy zavání nějakou indoktrinací a omezováním svobody, a na to jsme po zkušenostech z minulého režimu velmi citliví. Každopádně nebudeme studenty varovat před četbou čehokoliv. Naopak budeme rádi, že vůbec něco čtou (smích).

***

U nás 28 veřejných škol předstírá, že jsou všechny jako Univerzita Karlova. A samozřejmě nejsou. A nemohou být.

„Nejsem žádný exhibicionista. Ve chvíli, kdy prezident nechce, abych byl přítomen, tak ho nebudu vystavovat nějakému diskomfortu“.

Tak reagoval Mikuláš Bek na to, že pozvánku na letošní inauguraci Miloše Zemana dostal "oklikou, od předsedy poslanecké sněmovny. Vyvrcholili tam dlouhodobé spory, které s prezidentem má od září 2013, kdy nepovolil Zemanovi vystoupit na Masarykově univerzitě. "Současný prezident je čestným předsedou jedné z volebních stran, jež je po něm dokonce pojmenována. Jeho vystoupení v době volební kampaně by bylo narušením principu politické neutrality univerzity." Zeman na oplátku nepozval v následujících letech Mikuláše Beka (a ještě jednoho rektora) na oslavu 28. října. Následně se Česká konference rektorů rozhodla ze solidarity k přehlíženým rektorům hromadně obdržet pozvání na oslavu státního svátku ignorovat.

Foto autor| FOTO: JIŘÍ HLOUŠEK A PROFIMEDIA. CZ.